

Е. Оңдашұлы

ТҮРКІСТАН АССР-НІҢ
ТАРАТЫЛУЫНЫҢ
ҚҰҚЫҚТЫҚ САЛДАРЫ

Монография

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы
ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Е. Оңдашұлы

**ТҮРКІСТАН АССР-нің ТАРАТЫЛУЫНЫҢ
ҚҰҚЫҚТЫҚ САЛДАРЫ**

Монография

Алматы, 2017

*Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің заң факультетінің
Ғылыми кеңесі шешімімен ұсынылған*

Пікір жазғандар:

*Кенжалиев З.Ж. - заң ғылымдарының докторы, профессор
Ибраева А.С. - заң ғылымдарының докторы, профессор
Ахатов У.А. - заң ғылымдарының кандидаты, профессор м.а.*

**Ондашұлы Е. Түркістан АССР-нің таратылуының құқықтық
салдары.** – Алматы, 2017. – 140 б.

ISSN 978-601-278-994-8

Ұсынылып отырған монографияда Түркістан АССР-інің таратылуының өзекті мәселелері мен құқықтық салдары қарастырылған. Зерттеу жұмысында тарих үшін қысқа ғұмыр кешкен Түркістан АССР-інің таратылуының негізгі себептерін жаңа заман талабына сай, кеңестік идеялогиядан тыс объективті бағасын беруге көп көңіл бөлінген. Сонымен қатар Түркістан АССР-нің құрылуы және оның жүзеге асырылуының құқықтық ерекшеліктеріне мейлінше тоқталып, Түркістан өлкесінде кеңес үкіметінің орнауының себептері мен салдары, Түркістан АССР-нің органдар жүйесі және таратылуы барынша тереңірек ашып көрсетілген.

Монография “Заң”, “Халықаралық құқық” мамандықтары бойынша білім алатын студенттерге, магистранттарға, докторанттарға және барлық ізденісті оқырмандар мен қауымға арналған.

ӘОЖ 330
КБЖ 61.4

ISSN 978-601-278-994-8

© Ондашұлы Е., 2017

АЛҒЫ СӨЗ

XX ғасырдың бас кезі әлемдік саяси тарих – үлкен, әрі маңызды оқиғалардың орын алуымен ерекшеленеді. Солардың бірі – Ресей Империясының құлауы мен оның орнына Кеңестер өкіметінің келуі, яғни Қызыл Империяның пайда болуын атап өтуге болады. Ресей және оған бағынышты халықтар бір экономикалық формациядан екінші формацияға өтеді. Осы өтпелі кезеңде қоғамда экономикалық, саяси, әлеуметтік проблемалар күрделене түсті. 1917 жылы билікке келген Кеңестер қоғамның бүкіл саласында өз билігін нығайтуға тырысады. Кеңес үкіметі, өз билігін сонымен қатар Ресейге бағынышты аймақтарға да орната бастайды. 1918 жылы 30 сәуір күні Кеңестер өз билігін бұрынғы Түркістан аймағында орнатып, Кеңестік билік жүйесіне негізделген Түркістан Автономиялы Советтік Социалистік Республикасын жариялайды.

Жалпы, Түркістан өлкесі саяси, экономикалық, қоғамдық құрылысы жағынан күрделі аймақ болатын. Империялық Ресей дәуірінде Түркістан өлкесі арнайы ережелер негізінде әскери режимде басқарылған болатын. Билікке келген Кеңес өкіметі бұл мәселені басқаша жолмен шешуге ұмтылды. Халқының құрамы, орналасқан аумағы мен сол кездегі қалыптасқан саяси жағдай өлкені басқарудың жаңа жүйесін, формасын қалыптастыру қажеттігін туындатады. Түркістан өлкесінде көп ұлтты, күрделі саяси және экономикалық жағдай қалыптасқандықтан Кеңестік автономияның бірінші формасы – автономиялық ССР түрі таңдалды. Советтік автономия арасында Түркістан АССР-нің алатын орны ерекше болды. Себебі, Түркістан Республикасы Ресей федерациясындағы ең алғашқы автономиялы аймақ болды, оның үстіне Түркістан Республикасының кейіннен құрылған басқа да автономиялы аймақтарға қарағанда ерекше құзіретке және құқықтық мәртебеге ие болды.

Сан ғасырлар бойы ата-бабаларымыз аңсаған тәуелсіздікке қол жеткізудің негізінде қоғамдық өмірдің қай саласын алсақ та үлкен өзгерістерге, жаңаруларға ұшырауда. Ол, әрине көңіл қуантарлық жәйт. Соның ішінде ғылым саласы, атап айтқанда заң ғылымы да жаңа заман лебімен дамуда. Ендігі үлкен мәселе, тарих қойнауында жатқан жәдігерлерімізді жаңғыртып, олардың